

Lausunto Kirjakkalan ruukin rakennusten ja ruukkialueen suojelemisesta rakennusperintölailla

83/10.00.00.03/2018

Kaupunginhallitus 12.02.2018 § 54

Valmistelija: Kaavasuunnittelija Virpi Elovaara ja kaavoitusinsinööri Timo Alhoke, timo.alhoke@salo.fi, puh. (02) 778 5113

Varsinais-Suomen ELY-keskus on 18.12.2014 ottanut omasta aloitteestaan Kirjakkalan ruukkialueen suojeleusasiasta vireille rakennusperinnön suojelusta annetun lain mukaisena asiana koskien Ruukinkartanoa eli Insinöörintaloo, työväenasuintalo Kjällman/Laaksoa, työväenasuintalo Patotaloa, vanhempaa päärakennus Patruunaa, viljamakasiinia ja patoa sekä ruukkialuetta. Varsinais-Suomen ELY-keskus pyytää Salon kaupungin lausuntoa rakennussuojeluasiassa. Lausuntoa pyydetään erityisesti siitä, onko rakennuksia ja pihapiiriä mahdollista suojella kaavalla sekä tietoa kaavatilanteesta.

Lausunto pyydetään toimittamaan Varsinais-Suomen ELY-keskukseen 13.2.2018 mennessä.

Kaavatilanne

Kohde sijaitsee Salon kaupungissa kiinteistöllä Teijon kansallispuisto 734-640-3-1 palstalla 6, osoitteessa Hamarijärventie 62. Kiinteistön rakennuksineen omistaa Metsähallitus. Rakennukset ovat Kirjakkalan Ruukkikylän (Hardelo Oy) käytössä matkailukohteena.

Patruuna, Insinööritalo, työväenasuintalot Patotalo ja Kjällman/Laakso, viljamakasiini, pato sekä ruukkialue on vuonna 1994 suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/85) nojalla teollisuus- ja kulttuurihistoriallisesti merkittävänä kohteena. Mainittuja rakennuksia koskee suojeluluokka S2 (rakennus suojellaan osittain). Ruukkialuetta koskee suojeluluokka S4 (rakennettu alue suojellaan). Erityislain (498/2010) tultua voimaan asetuksella suojellut rakennukset tulkitaan edelleen suojelluiksi.

Salon seudun maakuntakaavassa (vahvistettu 12.11.2008) Kirjakkalan ruukki on osoitettu merkittäväksi rakennetun ympäristön alueeksi sra 131, Kirjakkalan historiallinen teollisuusmiljö. Suunnittelumääräyksen mukaan alueen suunnittelun ja rakennustoimenpiteiden tulee olla kokonaisuuden säilymistä turvaavia ja edistäviä. Lisäksi alue on osoitettu retkeily- ja matkailutoimintojen alueeksi (R) ja natura-alueeksi. Kirjakkalan ruukkialue kuuluu vuonna 1993 vahvistettuihin valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY), mutta ei vuonna 2009 vahvistettuun luetteloon.

Salon kaupungin alueinventoinnissa (Turun maakuntamuseo 2005) Kirjakkalan ruukkialue on arvioitu merkitykseltään valtakunnalliseksi ja Kirjakkalan kylä rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja ympäristöllisesti arvokkaaksi seudulliseksi kohteeksi. Rakennusta 5 Kjällman/Laakso lukuun ottamatta kaikki rakennukset ja pato sijaitsevat muinaismuistolain (295/1963) rauhoittaman historiallisen ajan kiinteän muinaisjäännöksen Kirjakkalan

ruukki (mjrek 1000015836) alueella. Kirjakkalan ruukkialueesta ei kuitenkaan ole tehty kattavaa arkeologista inventointia, mikä tulee huomioida mikäli ruukin alueella tehdään maan kaivamista edellyttävää työtä.

Alueen kaavoittaminen

Alueella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa eikä oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Aluetta rajaa pohjoisessa ja lännessä Kirjakkala-Mutainen osayleiskaava v. 2010.

Kaupungin viimeisimmissä kaavoitusohjelmassa 2018-2019 ei ole vireillä olevia uusia asema- tai yleiskaavahankkeita alueelle. Tarvetta alueen yksityiskohtaiselle kaavoittamiselle ei ole lähitulevaisuudessa, koska alueelle ei kohdistu rakentamistarpeita ja suojelun kohteena oleva ruukkialue rakennuksineen sijaitsee Teijon kansallispuiston (perustettu 2015) alueella. Rakentamista alueen välittömässä läheisyydessä ohjaa Kirjakkala-Mutainen osayleiskaava. Lisäksi alue rajautuu pohjoispuolelta suunnittelutarvealueeseen voimassa olevan rakennusjärjestyksen kohdan 6 ja siihen liittyvän liitekartan perusteella.

Suojelun edellytykset ja suojelumääräykset

Museovirasto on erityisistunnossaan 14.12.2017 käsitellyt asian Kirjakkalan entisen ruukkialueen suojelemisesta rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) nojalla.

Kirjakkalan ruukki on merkittävä osa Suomen elinkeino- ja taloushistoriaa. Ruukin pihapiiri ja säilyneet rakennukset ilmentävät 1600-luvulla alkaneen vuorielinkeinon vaikutusta lounaissuomalaiseen maaseutumaisemaan ja ruukkiihdyskunnalle tyypillistä rakennettua ympäristöä. Kirjakkalassa on tunnistettavissa ruukkikylän hierarkkisesti jäsenneilty rakenne ja rakennustyytit varsinaisia tuotantorakennuksia lukuun ottamatta. Pajarakennusten jäänteillä on kuitenkin teollisuusarkeologista merkitystä. Alkuperäisen kaltaisena säilynyt patorakenne kuvaa varhaisen vesivoimantuoton tekniikkaa. Asuin- ja talousrakennukset edustavat rakennusajalleen ja ruukkikylälle tyypillistä, yksinkertaisen arvokasta rakentamista ja niiden ominaispiirteet ovat hyvin säilyneet. Rakennusten sisätiloissa on hahmotettavissa pääosin 1700- ja 1800-luvulle ominaisia tilajakoja ja materiaaleja. Kirjakkalan ruukilla on vähintään seudullista merkitystä alueensa keskeisenä talous- ja sosiaalihistoriallisena ympäristönä. Lähellä sijaitsevien Teijon ja Mathildedalin ruukkikylien kanssa Kirjakkala muodostaa merkittävän kokonaisuuden, joka kuvaa suomalaisen metallinjalostuksen kehitysvaiheita ja ruukkiyhteisöjen rakennusperintöä.

Ehdotus suojelun kohdentamiseksi

Museovirasto esittää, että suojelu rajataan koskemaan seuraavia rakennuksia ja rakennelmia: Vanhempi päärakennus Patruuna (liitekartalla rakennus 1), uudempi päärakennus Insinööritalo (2), viljamakasiini (3), työväenasuintalot Patotalo (4) ja Kjällman/Laakso (5), pato (6) sekä rakennuksia 1-4 välittömästi ympäröivä pihapiiri (7). Rakennuksissa 1-5 suojelutarve kohdistuu mainittujen rakennusten rakennusrunkoon ja ulkoarkkitehtuuriin. Patruunan ja Insinööritalon osalta suojelutarve kohdistuu lisäksi huonetilajon pääpiirteisiin.

Esityslistan liitteenä on asiaa koskeva Museoviraston lausunto ja alueen rakennusten sijaintikartta.

Salon kaupunki esittää lausuntonaan seuraavaa:
Kirjakkalan ruukin rakennusten ja pihapiirin säilymistä ei voida turvata kaupungin toimenpiteillä maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvan asemakaavoituksen tai oikeusvaikutteisen yleiskaavoituksen keinoin lähitulevaisuudessa. Salon kaupungilla ei ole huomautettavaa suojeluesityksestä.

Kaupunginjohtaja:

Kaupunginhallitus päättää antaa asiassa Varsinais-Suomen ELY-keskukselle edellä olevan lausunnon.

Päätös:

Kaupunginhallitus hyväksyi päätösehdotuksen.
Kaupunkikehityslautakunta 02.03.2021 § 62

Valmistelija: yleiskaavapäällikkö Timo Alhoke, timo.alhoke@salo.fi,
p. 02 778 5113

Varsinais-Suomen ELY-keskus on pyytänyt otsikon asiassa kaupungin uutta lausuntoa, koska Hamarijärven patoa koskien on laadittu ns. vahingonvaaraselvitys ja päätös padon turvallisuusluokan hyväksymisestä. Kainuun ELY-keskus on toimivaltaisena patoturvallisuusviranomaisena hyväksynyt esitetyn vahingonvaaraselvityksen ja päättänyt Hamarijärven padon patoturvallisuuslain 11 §:n mukaiseksi luokaksi 1. Luokkaan 1 luokitellaan pato, joka onnettomuuden sattuessa aiheuttaa vaaran ihmishengelle ja terveydelle taikka huomattavan vaaran ympäristölle tai omaisuudelle. Selvityksen mukaan osalle suojeltavaksi esitetyistä rakennuksista saattaa aiheutua vahingonvaaraa padon murtumatilanteessa. Suojeltaviksi esitetyt rakennukset sijaitsevat valtion maalla ja ovat Metsähallituksen hallinnassa ja edelleen matkailuyritystoimintaan vuokrattuina.

Salon kaupungin näkemyksen mukaan vahingonvaaraselvityksellä ja padon patoturvallisuusluokan määrittämisellä ei ole vaikutusta rakennusten suojeluasioihin.

Esityslistan liitteenä on asiaa koskeva lausuntopyyntö ja patoturvallisuusviranomaisen päätös vahingonvaaraselvityksen hyväksymisestä ja padon luokituksesta.

Kaupunkikehitysjohdaja:

Kaupunkikehityslautakunta esittää kaupunginhallitukselle, että Salon kaupunki antaa asiassa seuraavan lausunnon:

Salon kaupunki uudistaa asiassa aiemmin antamansa lausunnon ja toteaa

näkemyksenään, ettei lausuntopyynnössä mainituilla vahingonvaaraselvityksellä eikä padon patoturvallisuusluokan määrittelyllä ole vaikutusta rakennusten suojeleasioihin.

Päätös:

Kaupunkikehityslautakunta hyväksyi päätösehdotuksen.